

М. П. Драгоманова, 2005. – 183 с.

4. Хуторской А. В. Дидактическая эвристика. Теория и технология креативного обучения / А. В. Хуторской. — М. : Изд-во МГУ, 2003. – 416 с.

5. Чошанов М. А. Дидактическое конструирование гибкой технологии обучения / М. А. Чошанов // Педагогика. – 1997. – № 2. – С. 21–29.

РЕЗЮМЕ

Е. М. Лазарева. Самостоятельные работы старшеклассников в эвристическо-модульном обучении.

В статье на основе проведенного теоретического и экспериментального исследования доказано, что эвристическо-модульное обучение является эффективной, личностно ориентированной образовательной технологией, которая способствует существенному росту уровня познавательно-творческой самостоятельности старшеклассников, заметному повышению качества внешних и внутренних образовательных продуктов, – ведущего показателя успешности творческой самореализации личности.

Ключевые слова: самостоятельная работа, самореализация, личность, образовательная технология, творчество, эвристическое обучение.

SUMMARY

E. Lazareva. Independent works of senior pupils in evristic-module teaching.

The conducted theoretical and experimental research proves that the heuristic-module teaching is innovative, personality oriented educational technology, which is instrumental in substantial growth of level of cognitive-creative independence of senior pupils, noticeable upgrading external and internal educational products, – leading index of success of creative self-realization of personality.

Key words: independent work, self-realization, personality, educational technology, creativity, evristic teaching.

УДК 37.014.7:613:99:612.6-057.874

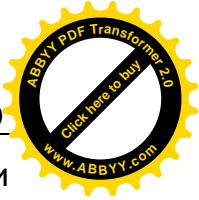
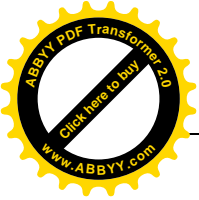
М. В. Сіренко

Сумський державний педагогічний
університет ім. А. С. Макаренка

ВЗАЄМОДІЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ І ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЩОДО ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МАТЕРИНСТВА У СТАРШОКЛАСНИЦЬ: СПРОБА СИСТЕМНО-ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ПІДХОДУ

У статті аналізується стан проблеми взаємодії загальноосвітнього навчального закладу і громадських організацій щодо формування культури материнства старшокласниць: визначено й охарактеризовано компоненти взаємодії загальноосвітнього навчального закладу і громадських організацій, висвітлено рівні її ефективності.

Ключові слова: культура материнства, формування культури материнства, громадські організації, загальноосвітній навчальний заклад, взаємодія громадських організацій і загальноосвітніх навчальних закладів, старшокласниці, системно-організаційний підхід.

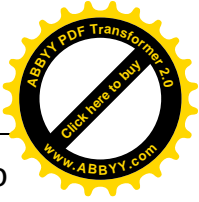
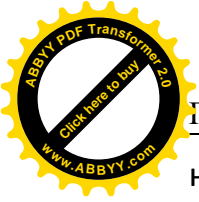
Постановка проблеми. Перспективи розвитку нашої країни залежать від призупинення депопуляційних процесів та підвищення якості виховання нової генерації. Незважаючи на заходи з фінансової підтримки дітонародження, Україна є державою, населення якої зменшується: на 9 народжень припадає 14 смертей. Остаточне рішення про народження дитини належить жінці, вона ж є її першою вихователькою. Отже, від соціального розвитку жіноцтва, від рівня культури материнства залежить благополуччя самої жінки, її дитини та суспільства в цілому. Таким чином актуалізуються ті напрями гендерного виховання старшокласниць, які спрямовані на формування культури материнства. Проте потенціал соціальної педагогіки у вирішенні цієї проблеми використовується недостатньо.

У нашій країні відзначається тенденція посилення цілого ряду негативних явищ, обумовлених недостатньою розвиненістю культури материнства у представниць молоді – найбільш продуктивної в аспекті дітонародження соціальної групи. Це такі явища, як педагогічна занедбаність дітей, відмова від власної дитини, соціальне сирітство, прояви жорстокості щодо дітей в сім'ях. Зазначені девіації у гендерній поведінці жіночої молоді зумовлені нівелюванням сучасною школою завдання щодо формування культури материнства. За такої ситуації зростає потреба, з одного боку, в покращенні підготовки старшокласниць до виконання свого материнського призначення, з іншого, у використанні з цією метою виховного потенціалу співпраці кола державних та суспільних установ.

Аналіз актуальних досліджень. Жіноцтво в Україні завжди мало певний соціальний потенціал, який активно вивчають сучасні фахівці: М. Богачевська-Хомяк, К. Друзь, Н. Лавріненко, Г. Лактіонова, Л. Смоляр тощо. Специфіку соціального розвитку жіночої молоді як статево-вікової групи досліджують Г. Лактіонова, Л. Харченко.

Філософсько-культурологічні, етнографічні, історичні аспекти материнства як соціокультурного явища вивчають вітчизняні та російські фахівці: В. Кравець, Н. Пушкарьова, В. Раміх та інші, а також зарубіжні вчені: Е. Арід, Б. Вільям-Джонс, Т. Магваза, Н. Чодороу. Соціально-політичні, культурологічні, психологічні аспекти соціально-виховної роботи з жіночою молоддю аналізують І. Братусь, О. Васильченко, Т. Голованова, К. Левченко, К. Шалаєва.

Щодо проблеми взаємодії загальноосвітніх навчальних установ і

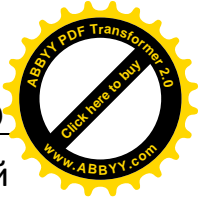
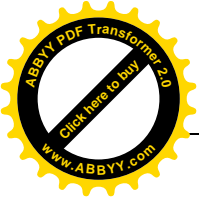
недержавних організацій у розв'язанні завдань соціально-педагогічного характеру, окремі її аспекти розглядалися як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями, а саме: взаємодія на рівні громади (О. Безпалько, А. Бойко, І. Братусь, І. Зверева); соціальне партнерство (С. Гілл, Є. Дем'янов, Т. Дешко, В. Новіков, О. Пурік, Г. Семигін, А. Сухарев); міжсекторна взаємодія (А. Адом, В. Бочарова, С. Зинкевич, В. Коваленко, Г. Лапіна, Д. Лебедєв, Б. Ширвиндт); взаємодія соціальних служб із громадою (С. Толстоухова, К. Шендеровський); менеджмент взаємодії (А. Каньковська, О. Лебедєв, І. Леонова).

На жаль, спеціальних досліджень з проблематики формування культури материнства в учнівської молоді понині бракує, що зумовлює протиріччя між: об'єктивною суспільною й державною потребою в підвищенні дітонародження та недостатнім використанням потенціалу соціального виховання для вдосконалення механізмів демографічного регулювання; необхідністю наукового обґрунтування гармонізації соціального становлення особистості жінки та її материнського призначення і відсутністю досліджень щодо цього; вимогами щодо ефективного соціального виховання нової генерації жінкою-матір'ю та падінням престижності материнства серед учнівської молоді, зокрема через брак відповідних соціально-педагогічних програм.

Мета статті – аналіз стану проблеми взаємодії загальноосвітнього навчального закладу і громадських організацій з формування культури материнства старшокласниць.

Виклад основного матеріалу. З погляду практиків соціальної роботи, «взаємодія – процес встановлення контактів і зв'язків між суб'єктами – об'єктами, які зумовлюють їх взаємні зміни». Взаємодію соціальну науковці розглядають як «процес загальної практичної, теоретичної, комунікативної діяльності та соціальної поведінки щонайменше двох осіб, груп або співтовариств, під час якого вони впливають один на одного, що породжує їх взаємообумовленість, як чинник соціальної інтеграції, соціальної структуризації і ефективної групової діяльності» [5, 74].

Отже, обов'язковим компонентом структури взаємодії є суб'єкт і об'єкт дії. Взаємодія є необхідною умовою здійснення виховного впливу. Адже виховання – це спеціально організований процес, що передбачає формування певних якостей особистості, процес управління її розвитком, який відбувається через взаємодію вихователя й вихованця [1, 13].

Суб'єктами взаємодії державних і громадських організацій виступають адміністративний апарат установ, керівництво організацією, окремі фахівці, які по роду виконуваних або посадових обов'язків координують роботу установ та організацій і визначають характер міжсекторної взаємодії в регіоні. У нашому випадку суб'єктами взаємодії у сфері формування культури материнства серед учнівської молоді виступають загальноосвітні навчальні заклади, що є провідними осередками навчально-виховного впливу держави на особистість, а також їх службовці, з одного боку, та громадські організації і їх члени, – з іншого.

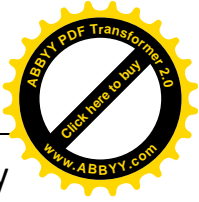
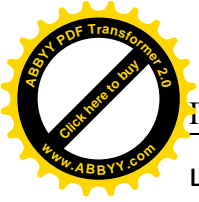
Необхідно зазначити, що лише за умови активної участі у взаємодії всіх сторін можливо досягти позитивних змін. Таким чином, з погляду соціально-педагогічної теорії, під взаємодією ми розуміємо цілеспрямований взаємовплив активних, діючих систем, який сприяє їх взаємозбагаченню та посиленню виховного потенціалу.

Отже, в аспекті досліджуваної нами проблеми, об'єкт взаємодії загальноосвітніх навчальних закладів і громадських організацій – це діяльність щодо реалізації взаємопересічних цілей і інтересів як важлива складова набору засобів для вирішення проблем формування культури материнства серед учнівської молоді.

За визначенням А. Капської, школа, як відкрита соціально-педагогічна система, здатна підтримувати тенденції розвитку особистості до розширення і зміцнення її взаємодії зі всіма соціальними інститутами – сім'єю, громадськими та молодіжними організаціями, державними установами. Основна увага соціально-педагогічного впливу в даному випадку переноситься на взаємодію з конкретним суб'єктом. При цьому створюються всі можливі умови для особистісного захисту, підтримки та розвитку учня [3, 203].

Таке об'єднання зусиль у створенні оптимальних умов для подолання епізодичності у контактах школи з різними структурами передбачає перехід до створення дійсно відкритої соціально-педагогічної системи, яка б ефективно сприяла соціалізації дітей. Основним принципом відкритої соціально-педагогічної системи є об'єднання сил і можливостей у соціальному становленні підростаючого покоління.

Особливістю відкритої соціально-педагогічної системи є те, що основна робота щодо виконання певних її завдань, зокрема формування культури материнства, виноситься із традиційного поля діяльності –

школи – і переноситься до різних інфраструктур, що на професійному рівні вирішують відповідну проблему.

В цілому, співпрацю школи, як відкритої соціально-педагогічної системи, з іншими соціальними інститутами, що впливають на формування культури материнства серед учнів можна розглянути на декількох рівнях:

1) Відомчому: в межах ідеології Міністерства освіти і науки України співпраця школи та інших освітньо-виховних закладів характеризується як показник внутрішньоінтеграційних процесів. Загальноосвітні навчальні заклади взаємодіють з вищими навчальними закладами, центрами практичної психології та соціальної роботи, установами позашкільної освіти тощо.

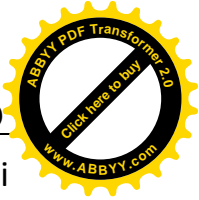
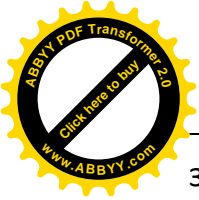
2) На рівні міжвідомчих зв'язків: як результат зовнішньоінтеграційних процесів у діяльності державних установ з питань формування культури материнства. Провідною у зазначеному напрямі є співпраця школи з установами Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту; Міністерства охорони здоров'я, Міністерства культури і туризму України.

3) На рівні співпраці державного та громадського секторів: як показник розвинутого громадянського суспільства, в якому громада виступає суб'єктом соціально-педагогічного впливу, в тому разі засобами діяльності неурядових організацій.

Головне місце у розбудові співпраці загальноосвітніх навчальних закладів з іншими соціальними інститутами щодо формування культури материнства належить соціальним педагогам освітніх закладів. Саме зазначені фахівці професійно покликані виконувати посередницьку функцію між освітнім закладом та іншими установами соціального середовища. Соціальні педагоги, як представники інтересів окремої дитини та навчального закладу в цілому, спроможні організувати ефективну співпрацю з конкретними установами, метою якої є планування й реалізація планомірної, комплексної роботи щодо формування культури материнства в учнівській молоді.

На відомчому рівні, в межах Міністерства освіти і науки України, співпраця загальноосвітнього навчального закладу щодо формування культури материнства у старшокласниць характеризується формуванням інтеграційних процесів з іншими відомчими установами.

Перетворення традиційних замкнених шкіл на відкриті навчальні заклади, що співпрацюють з різними інститутами соціального середовища,

зумовлює пошуки нових форм соціально-педагогічної діяльності [3, 202–203]. Тому нерідко у школах організуються інноваційні заходи, що мають ґрунтовну інформаційну насиченість, вміщують активні та інтерактивні форми соціально-педагогічної роботи зі школярами та їх батьками. В межах такої співпраці відбуваються: проведення тренінгів для старшокласників по формуванню готовності до батьківства; робота театральних студій соціально-педагогічного спрямування; конкурси соціально-педагогічної реклами; реалізація соціальних проектів тощо.

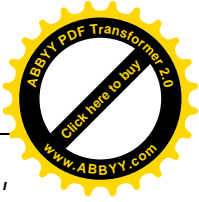
Однак зазначена співпраця формується, переважно, у школах міст.

Також напрямом внутрішньовідомчої співпраці школи щодо визначеної проблеми є співробітництво власне в межах психологічної служби системи освіти: соціальних педагогів і практичних психологів освітніх закладів з регіональними центрами практичної психології та соціальної роботи.

Аналізуючи міжвідомчу співпрацю загальноосвітніх навчальних закладів, констатуємо їх зв'язки з центрами планування сім'ї. В той же час, маємо зазначити, що дана робота не є досить ефективною. В цих центрах головним чином звертають увагу на забезпечення фізіологічного здоров'я майбутніх мам і тат: проводять лекції на теми «Як запобігти небажаній вагітності», «Хвороби, які передаються статевим шляхом» тощо. Бесіди ж щодо формування культури материнства відсутні.

Новим напрямом соціальної взаємодії школи з формування культури материнства у старшокласниць є співпраця з релігійними організаціями. Адже головною метою у формуванні культури материнства православна церква ставить сприяння становленню духовності та християнської моралі підростаючого покоління. Однак зазначений вид співробітництва є недостатньо поширеним в Україні з огляду на конституційно задекларовану відокремленість школи від церкви. Тому партнерство певної кількості шкіл України (переважно Києва, Чернігова та західного регіону) з релігійними організаціями щодо формування культури материнства реалізується в межах експериментів і передбачає такі форми роботи, як: факультативи «Християнська етика», літні християнські табори, діалогічні бесіди «Що говорить про це Біблія?» тощо.

Неопрацьованим, на жаль, залишається напрям взаємодії загальноосвітніх навчальних закладів з установами міністерства культури і туризму України. Це спричиняється, на нашу думку, нівелюванням проблеми формування культури материнства старшокласниць у сучасному

українському соціумі. Про це свідчить, зокрема, наявність у сучасному світі, який нараховує 156 країн, лише декількох музеїв материнства в Афінах, Тибеті, Білорусії (Солігорськ, Гродно, Пінськ), Росії (Тимошевськ, Комишин, Чебоксари, Краснодарський край), Україні (Суми).

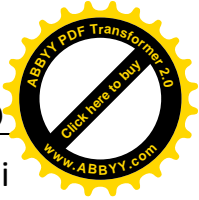
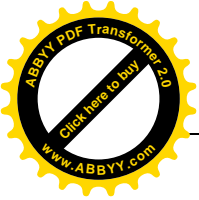
Отже, взаємодія загальноосвітніх навчальних закладів з громадськими організаціями щодо формування культури материнства у старшокласниць виступає оптимізуючим механізмом гендерних впливів. В той же час, цей механізм, включений в систему соціальних стосунків, знаходиться у прямій залежності від ряду визначальних факторів, якими виступають нормативно-правова, інформаційна та методична база. Охарактеризуємо їх в аспекті досліджуваної проблеми.

Нормативно-правова основа організації навчально-виховного процесу у загальноосвітніх навчальних закладах міститься в Законі України «Про освіту».

Завдання з формування культури материнства в цьому документі в загальному вигляді наводяться у статті 35, де зазначено, що загальна середня освіта забезпечує всебічний розвиток дитини як особистості, її нахилів, здібностей, талантів, трудову підготовку, професійне самовизначення, формування загальнолюдської моралі, засвоєння визначеного суспільними, національно-культурними потребами обсягу знань про природу, людину, суспільство і виробництво, екологічне виховання, фізичне вдосконалення [4].

Визначальною складовою нормативно-правової бази організації взаємодії загальноосвітнього навчального закладу і громадських організацій щодо формування культури материнства у старшокласниць є Закон України «Про загальну середню освіту». Згідно зі статтею 5 даного закону завданнями загальної середньої освіти є: «виховання шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей Українського народу та інших народів і націй; виховання свідомого ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших громадян як найвищої соціальної цінності, формування гігієнічних навичок і засад здорового способу життя, збереження і зміцнення фізичного та психічного здоров'я учнів (вихованців)» [6].

Як бачимо, цей закон не ставить перед освітою конкретного завдання щодо формування пошани до материнства, а обмежується лише загальними формулюваннями.

Значущим фактором взаємодії загальноосвітніх навчальних закладів і громадських організацій є методична база, яка, за поглядами деяких авторів, ґрунтується на таких принципах, як повнота й доступність навчальної інформації, навчальної і довідкової літератури, повнота та якість навчально-методичних комплексів спеціальностей і дисциплін, узагальнення і впровадження в навчальний процес нових інформаційних комп'ютерних технологій, передового досвіду, українських і зарубіжних навчальних закладів, відповідного вищому рівню європейських і світових систем освіти, методичне забезпечення гармонійного поєднання навчального процесу з виховною роботою з використанням наукових результатів як бази і змісту навчально-виховного процесу тощо[2].

На наш погляд, ефективне вирішення визначеної нами проблеми потребує методичної бази, яка включає в себе достатній рівень наукового дослідження проблеми, наявність інструментарію моніторингу процесу формування культури материнства та його результатів, розгалужену систему програмно-методичних матеріалів щодо формування культури материнства. Але сьогодні все це знаходиться лише в зародковому стані.

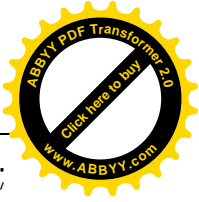
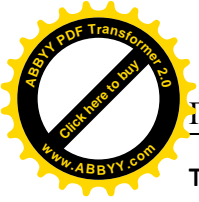
Дуже слабкою є інформаційна база організації співпраці загальноосвітніх навчальних закладів і громадських організацій щодо формування культури материнства у старшокласниць. Про це свідчить відсутність відповідних сайтів, інформаційних кампаній тощо.

За поглядами теоретиків системного підходу, процес взаємодії включає: різноманітну спільну діяльність, позитивне взаємовідношення і багатопланове спілкування; взаємовплив елементів системи, що приводить до збагачення потенціалу і активізації спільної діяльності; управління взаємодією цілісної системи. Процес, що вивчається, складається з наступних основних компонентів: цільовий, змістовний, особистісно-ціннісний і організаційно-управлінський.

Цільовий компонент процесу взаємодії загальноосвітнього навчального закладу і громадських організацій визначається такими ознаками:

- наявність єдиних цілей для різних, включених в цю діяльність установ і організацій, адже єдина мета – це початковий етап для формування з окремих учасників деякої їх спільності;
- позитивні зміни в «загальному» об'єкті впливу взаємодіючих сил,

тобто зрушення гендерної свідомості молодих жінок репродуктивного віку;

- загальноосвітні навчальні заклади і громадські організації мають у своєму розпорядженні специфічні можливості, використовуючи групові та індивідуальні засоби впливу на молодь; ці особливі можливості притаманні, в одному випадку загальноосвітньому навчальному закладу, в іншому – громадській організації;

- структура обопільних зв'язків повинна бути не лише наповнена соціально-педагогічним змістом, але й відповідати необхідним якісним ознакам, що існують як динамічне явище;

- наявність єдиного кінцевого результату.

Змістовний компонент процесу взаємодії загальноосвітнього навчального закладу і громадських організацій характеризується ознаками:

- достатні знання взаємодіючих сторін один про одного, оперативність і частота інформаційних контактів;

- забезпечення розвитку і зв'язку – зміст взаємодії загальноосвітнього навчального закладу і громадських організацій повинен охоплювати всі напрями формування культури материнства старшокласниць;

- сумісне планування та підведення підсумків;

- спільна організація спільної діяльності загальноосвітнього навчального закладу і громадських організацій їх відносин і спілкування, пов'язаних з досягненням окреслених перспектив, виконанням планів.

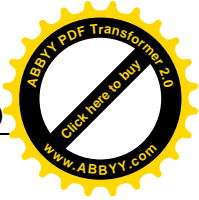
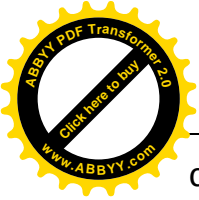
Особистісно-ціннісний компонент процесу взаємодії загальноосвітнього навчального закладу і громадських організацій об'єднує такі ознаки:

- позитивна атмосфера відносин і довірче спілкування взаємодіючих сторін;

- наявність загальної мотивації – спонукання працювати разом, тобто, окрім індивідуальних мотивів повинна формуватися загальна мотивація, що дозволяє досягати «над індивідуальних» суспільно-значущих цілей, вирішувати завдання в повнішому обсязі;

- взаємовплив його учасників, що призводить до зростання потенціалу кожного з них;

- залучення до взаємодії можливо більшої кількості учасників з обох

сторін.

Організаційно-управлінський компонент процесу взаємодії загальноосвітнього навчального закладу і громадських організацій характеризується комплексом ознак:

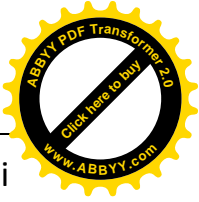
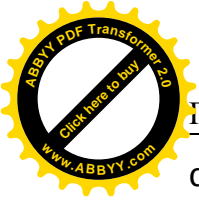
- єдине просторово-часове функціонування його учасників;
- необхідність в управлінні;
- регулярність, систематичність контактів суб'єктів взаємодії;
- гнучкість, рухливість структури та видів зв'язків;
- наявність розділення єдиного процесу соціально-педагогічної діяльності загальноосвітнього навчального закладу і громадських організацій на окремі, функціонально пов'язані дії, операції і їх розподіл між учасниками.

Тільки одночасна наявність кожної з перелічених ознак свідчить про дійсно ефективну взаємодію загальноосвітнього навчального закладу і громадських організацій. «Випадання» хоча б однієї ознаки або руйнує взаємодію або знижує її ефективність.

Стосовно змістовного, технологічного та методичного наповнення взаємодії загальноосвітнього навчального закладу з громадськими організаціями щодо формування культури материнства вважаємо за доцільне такі методи роботи:

- творчі конкурси «Моя мама найкраща», «Мами руки золоті» тощо;
- пошукова робота щодо дослідження біографії матерів-героїнь певного регіону;
- організація та проведення благодійних акцій для вихованців Будинків малюка;
- організація проектної діяльності за темою «Мати – берегиня життя»;
- організація просвітницьких акцій щодо ролі матері в суспільстві «Материнство – повсякденний героїзм»;
- організація мистецьких акцій з метою вшанування мам з батьківського кола учнів певної школи відповідно до визначених номінацій, на кшталт – «Мамина витинанка», «Мамина колискова», «Мамин рід» тощо.

Зазначені методи роботи передбачають співпрацю з представниками таких неурядових організацій: громадські організації мистецького

спрямування, громадські організації історичної спрямованості, благодійні громадські організації тощо. Вони покликані формувати позитивне ставлення у старшокласниць до материнства як в когнітивному, так і в емоційно-естетичному аспектах.

Висновки. Отже, наше дослідження взаємодії загальноосвітнього навчального закладу з громадськими організаціями дає нам змогу виокремити такі особливості даного процесу:

1) невключеність завдань щодо формування культури материнства старшокласниць до переліку цілей виховної роботи сучасної загальноосвітньої системи;

2) інертність соціально-виховного середовища загальноосвітніх навчальних закладів, яка гальмує процес перетворення школи на відкриту соціальну систему;

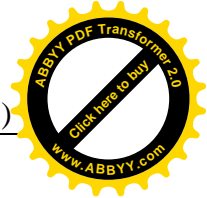
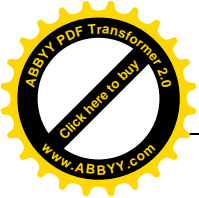
3) недосконалість нормативної, методичної та інформаційної бази щодо організації відповідної співпраці державних і громадських організацій;

4) епізодичність, безсистемність взаємодії в зазначеному напрямку на даному етапі.

Отже, взаємодія сучасного загальноосвітнього навчального закладу з громадськими організаціями є складовою системи співпраці школи з іншими соціальними установами. Взаємодія загальноосвітнього навчального закладу і громадських організацій є самостійним процесом, і водночас – одним із специфічних елементів в загальній системі роботи школи, покликаних вирішувати проблему формування культури материнства серед учнівської молоді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волкова Н. П. Педагогіка : посібник для студентів вищих навчальних закладів / Н. П. Волкова. – К. : Видавничий центр «Академія», 2003. – 576 с.
2. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mon.gov.ua/laws/ZU_1060.doc.
3. Закон України «Про середню освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mon.gov.ua/laws/Zakon_651.doc.
4. Інформаційна система для аналізу фінансової стійкості / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://revolution.allbest.ru/emodel/00040850_0.html.
5. Ковчина І. М. Підготовка соціальних педагогів до соціально-правової роботи / І. М. Ковчина. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2007. – 345 с.
6. Соціальна робота : короткий енциклопедичний словник : [в 7 ч.] / [В. П. Андрущенко, В. П. Бех, В. А. Башкірев та ін.] ; за ред. С. В. Толстоухової. – К. : ДЦССМ, 2002. – Ч. 4. – 536 с.

РЕЗЮМЕ

М. В. Сиренко. Взаимодействие общеобразовательного учебного заведения и общественных организаций относительно формирования культуры материнства у старшеклассниц: попытка системно-организационного подхода.

В статье анализируется состояние проблемы взаимодействия общеобразовательного учебного заведения и общественных организаций по проблеме формирования культуры материнства: отображены и охарактеризованы компоненты взаимодействия общеобразовательного учебного заведения и общественных организаций, высветлены уровни его эффективности.

Ключевые слова: культура материнства, формирование культуры материнства, общественные организации, общеобразовательное учебное заведение, взаимодействие общественных организаций и общеобразовательных учебных заведений, старшеклассницы, системно-организационный подход.

SUMMARY

M. Sirenko. The interaction of the secondary educational establishment and the civil organizations for the formation of the senior pupil's motherhood: the attempt of the systematically-organized approach.

The article is devoted to the analysis of the problem of the cooperation of the secondary educational establishment with the public organizations of the formation of the senior pupil's motherhood: defined and characterized the components of the interaction of the secondary educational establishments and the civil organizations, defined the level of its efficiency.

Key words: culture of the motherhood, the formation of the motherhood, civil organizations, the secondary educational establishment, the interaction of the secondary educational establishment and the civil organizations, senior pupils, the systematically-organized approach.

УДК 371.3:159.942

Ю. Б. Ступаченко

Сумський державний педагогічний
університет ім. А. С. Макаренка

ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА ДЛЯ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ

У статті розглядається емоційна культура як складова моральної культури особистості. Актуалізується питання пошуку новітніх технологій її розвитку. Театральне мистецтво визначається як ефективний засіб емоційного впливу на людину. Аналізується досвід використання методів, прийомів та форм драматизації для розвитку емоційної культури особистості.

Ключові слова: емоційна культура, театральне мистецтво, особистість, засоби драматизації, моральна культура, емоційний вплив.

Постановка проблеми. Процеси гуманізації та демократизації сучасної національної школи мають за мету виховання високоморального громадянина української держави. Важливе місце серед складових моральної культури особистості посідає емоційна культура, що визначає рівень передачі індивіду морального досвіду суспільства, ступінь